

ROP

Dr. Gyulai Iván, Miskolci Ökológiai Intézet a Fenntartható Fejlődésért Alapítvány:

A régió környezeti sajátosságai

A régió ma természetföldrajzi adottságaiból, valamint társadalom és gazdaságföldrajzi kapcsolataiból adódóan nem alkothat szerves egységet. A vertikális tengelyek ugyanis a völgyek mentén az Alfölddel kapcsolták össze a hegyvidéken keresztül a felvidéket, ezek voltak az árucseré útvonalai is. A horizontális kapcsolatok a felvidéken belül, illetve az Északi Középhegység peremvidékén valósultak meg, ezzel keretbe foglalva az akkor még természetes regionális formációt. A trianoni határ azonban lefejezte a felvidéki horizontális összeköttetést, megszakította a szerves kapcsolódás lehetőségét. Ezután Nógrád Pestmegyével, Heves a Jászsággal, BAZ résszint a Jászsággal, résszint az északi alföld területeivel kommunikált. A vertikális tengelyek ma már csak a hegylábi horizontális összeköttetésre fűződnek fel, amely kialakulásának az oka a fővárossal való egyre erősödő kapcsolattartás volt.

A régió közvetítő szerepe az Alföld és a Felvidék között biogeográfiai értelemben megmaradt, a határok nem tudták elválasztani a fajok természetes migrációjának útvonalát, az un. ökológiai folyosók jól működtek. Sőt a határvidék marginalizálódása segítette is a természetes folyamatok megőrzését, a biológiai sokféleség, a természeti, táji, kulturális sokszínűség fennmaradását.

Környezeti konfliktusok

Fontos, hogy a környezeti konfliktusokat tendenciáiban is lássuk, hiszen a területfejlesztésnek a jövő problémáira kell választ adni, ti. ha a jelen problémáira ad választ, akkor mindig csak követi az eseményeket, de képtelen megelőzni a negatív hatások létrejöttét.

Környezeti konfliktus múltkép (1950 – 1990)

A régiót a kétarcúság jellemezte. A Hatvan Salgótarján, illetve a Tiszaújváros – Miskolc – Ózd – Borsodnádásd tengelyek vertikálisan szeltek át a régiót, míg a 3-as főút tengelyére a fővárossal való kapcsolattartás miatt, horizontálisan fűződött fel egy fejlődési térség.

A tengelyek mentén felépülő ipari-városi agglomerációk mind közvetett, mind közvetlen konfliktusokat okoztak. A nehézipar nem helyi erőforrásokra épült fel, kivéve az alacsony minőségű barnaköszent és lignitet. A külső energiaforrások környezetszennyezése a határokon kívül maradt, de a behozott nyersanyagok helyben kerültek feldolgozásra. A feldolgozásuk itt terhelte a környezetet (pl. rossz minőségű vasérc feldolgozása Sajókeresztúron), és a szállításuk is környezetterheléssel járt. A nehézipar alacsony energiahatékonysággal dolgozott. Az agglomerációban mind a kommunális, mind a termelési hulladékok elhelyezése megoldatlan maradt, s a települések legtöbbször nem alakultak ki a környezet védelmét szolgáló közművek. A szennyezés-kibocsátás jelentősen terhelte a környezetet, mind a felszíni, felszínalatti vizek, levegő és talaj esetében. Különösen a por, SO₂, CO, NO_x, nehézfém-kibocsátás, kellően nem ismert szerves szennyezők voltak kritikusak. Az alacsony technológiai fegyver és hatékonyság, a környezeti szempontok figyelembe nem vétele egyaránt jellemezte az ipari üzemeket.

Noha a régióban nem igazán voltak alkalmas területek az iparszerű mezőgazdálkodásra, azt mégis erőltették. Ez a korábbi földhasználati és terület-felhasználási szokások megváltozásához vezetett. Kísérő jelensége volt a táblásítás, amelynek következtében a táj mozaikossága csökkent, térszerkezet ökológiai értelemben leromlott. Az iparszerű mezőgazdálkodás együtt járt a kemizációval, s a művelésre egyébként alkalmatlan területek ökológiai degradációjával (pl. nedves területek meliorációja). A kemizáció azonban koránt

sem volt olyan fokú, mint pl. egyes nyugati országokban, s következtében nem történtek irreverzibilis változások.

Az erdőgazdálkodást is számos konfliktus terhelte, a természetvédelem éveit megelőzően, majd a védett területek kihirdetését is követően (pl. Bükk Nemzeti Park) rablógazdálkodás folyt, megszakítván a magyar erdészet tartamos erdőgazdálkodási tradícióit.

A régió másik arca a természetességé, igaz azonban, hogy ennek oka a marginalizálódott területek fejlettségi deficitje, s nem az, hogy környezettudatosak voltunk.

A marginalizálódott területeken az életfeltételek teljesen megváltoztak. Nemcsak az ipar és a decentrumok szívták el a helyi lakosságot, de a korábbi tevékenységeket egyszerűen versenyképtelenné tette az iparszerű termelés. A fenntarthatósághoz közelebb álló termelői és fogyasztói minták mentek feledőbe, s nemcsak a területek, de számos társadalmi csoport is marginalizálódott. Nyilvánvaló, hogy pl. a cigánytégla nem állhatta a versenyt a téglagyárral, a fateknő a műanyagkáddal, a kézi szövés a termelékeny szövőüzemekkel. Bár mindez igaz, a hagyományos ósdinak, korszerűtlennek tekinthető, mégis azt kell mondani, hogy az árát a környezet és a társadalom fizette, és fizeti meg.

A marginalizálódás tehát a természetes környezetével harmóniában lévő, ún. szerves kultúra elvesztéséhez vezetett, amelynek egyetlen előnye volt, hogy ezeken a területeken megindult a természetes rendszerek rezukcessziója, spontán visszatelepülése. Ez a folyamat részben pozitív, de összességében és végeredményében mégis a táj mozaikosságának csökkenéséhez vezetett.

Környezeti konfliktus jelenkép (1990 – 2002)

A jelent nagyon nehéz átlátni, mert benne élünk, nem tudjuk kívülről, felülről szemlélni. Az is bizonyos, hogy az eltelt tíz esztendő sem egységes, több, de legalább két fő periódusra bontható. Az első periódus a gazdasági hanyatlás, a második pedig a lábadozás éveie. Az első szakaszban érezhető környezeti változások mentek végbe a megelőző időhöz képest. A városi-ipari agglomerációkban megtorpant az élet, a korábbi tevékenységek részben félbeszakadtak, részben alacsonyabb kapacitással folytatódtak. Fellélegzett a környezet, jelentősen csökkent a környezetterhelés és szennyezőanyag kibocsátás is.

Mivel a mezőgazdaság szerkezete is átalakulás előtt állt, a privatizáció következtében, a tulajdonváltás idején visszaesett a termelés, csökkent a területhasználat, és főleg csökkent a kemikáliák használata is. Ez a megszűnő támogatásnak, pénzhiánynak betudhatóan. A kilencvenes évek elején érezhető a természet éledezése a dekonjunkúra miatt.

Összességében a rendszerváltást követő négy évet a stagnálás, s ennek következtében a környezet állapot jelentős javulása jellemezte.

A “szerkezetváltás” környezeti hatásai a kilencvenes évek közepétől kezdenek újra felerősödni. Eddigre körvonalazódik a nehézipari szerkezet átalakulásának iránya. Nyilvánvaló, hogy a nehézipar privatizációja és korszerűsítése meggy végbe először. A tulajdonosi érdek, a jó hírnév már nem engedi meg a nyilvánvaló környezetszennyezést, javul a hatékonyság, csökken a szennyezőanyag-kibocsátás. Noha a vaskohászat többszöri próbálkozás után sem tud talpra állni, a korábbi infrastruktúra állandóan kísért az újraélesztésre. Összességében azonban az ipari-városi agglomerációk veszítenek gazdasági jelentőségükből, területileg is csonkábbak lesznek, a problémái átstrukturálódnak. Környezeti szempontból kevésbé veszélyes, szociális szempontból az Ózd, Salgótarján környéki területek nehezen kezelhetővé válnak. Ez itt meghozza más típusú környezeti eredményét, az elszegényedett emberek közvetlenül a természeti erőforrásoknak esnek.

A mezőgazdaság környezeti hatásában nem éri ugyan utol a megelőző évtizedeket, azonban a fokozódó területhasználati igények miatt, az új tulajdonosok ötletei miatt számos, korábban regenerálódott élőhely pusztul el.

A területhasználati igények változása miatt kezd a korábbi négyes egység felbomlani, gyakorlatilag bárhol előfordulhat, hogy ötletszerű vállalkozások születnek. Az új szerkezetnek ez rejti a veszélyes voltát, hiszen a korábbi kevés szereplős, ezért jobban átlátható és ellenőrizhető rendszer, sokszereplős rendszerré alakul át, amelyben a tevékenységek környezeti hatásai is sokfélévé, átláthatatlanná válnak.

A fejlődés előfutárának tartott infrastruktúrális beruházások elérik a marginális területeket is. A távközlési és gázberuházási hullám után a szennyvízelvezetési beruházások is lassan megkezdődnek. Az üzleti alapon működő kommunális szolgáltatási (hulladék szállítás és elhelyezés, vízellátás és szennyvízelvezetés) tevékenységek után verseny indul meg.

Ebben az időszakban főleg a szolgáltatások fejlődnek, amely együtt jár a szállítás, közlekedés élénkülésével. Az egyedi közlekedési, szállítási eszközök ugyan korszerűsödnek, de a meg növekedett forgalom környezeti hatásai nem maradnak el. Ezzel egy időben, sajnos a környezetbarátabb tömegközlekedés veszít korábbi jelentőségéből.

Mi jellemzi a jelent?

1. A múlt öröksége:

A múlt örökségül hulladék bőséget hagyott ránk. Ezek területi elhelyezkedése nyilván követte a városi-ipari agglomerációs területek kiterjedését. A legfőbb konfliktust ezen a téren az okozza, hogy ezek a területek a fokozottan szennyezés-érzékeny területeken helyezkednek el, amelyek porózus természetüknél fogva általában vízbázisok is. Kellő ismeret hiányában csak valószínűsíthető, hogy ezek közül néhány kémiai időzített bomba, s lassan szétteríti szennyezését környezetében, veszélyeztetve néhány ivóvízbázist (Sajó-völgy kavicsterasza).

2. Fokozott igény a területhasználatra:

Az élővilágra, az élőhelyek koherenciájának megőrzésére ez jelenti a legnagyobb veszélyt. Az "ötletszerű fejlesztések" terület-felhasználással és hatásfelületükkel szétszabdadják az ökológiai hálózatot. Ma már bizonyosan látszik, hogy a Hatvan – Gyöngyös - Mezőkövesd – Miskolc – Tiszaújváros tengely határolta terület szívja fel magát fejlesztési szempontból, felfűződve az M3-as tengelyére.

De mint már említettük bárhol történhetnek fejlesztések a természeti környezet kárára. E szempontból különösen veszélyesek a zöldmezős beruházások, vagy a magántulajdonba került termőföldterületek más célú felhasználásai (pl. bizonyos hányadának beépítése, bekötő utak építése, stb.)

A közlekedésből származó környezetterhelés növekedése

A közlekedési infrastruktúra élővilágra gyakorolt hatására az a tény hívta fel a figyelmet, hogy a Nyugat-Európában már régóta meglévő autópályák környékén az élővilág jelentősen megcsappant. Ez elsősorban az utak izoláló és fragmentáló, illetve közvetlen pusztító hatásának tudható be. Az úttestről kiinduló transzportfolyamatok, pl. emissziók, jelentős távolságra terjednek ki. Az M3-as fejlesztése lefejezi az hegyvidék és alföld vertikális ökológiai folyosóit.

A bányászati tevékenységekből származó konfliktusok

A bányászati tevékenységekből eredő konfliktusok két csoportra bonthatók. Az egyik csoportba a megszűnt bányászati tevékenységek okozta utóhatások tartoznak, ezek általában tájsebek, rekultiváció nélkül maradt bányaudvarok, bányatavak, meddőhányók, hulladéklerakók, mélyművelésű bányák esetén a felszíni használatot hátráltató földmozgás veszélyek. A másik csoportba a jelenleg is folytatott bányászati tevékenységek sorolhatók. Ezek közül is kiemelkedő konfliktussal jár a Bükkábrány körzetében folytatott lignit bányászat, amely nagy területre kiterjedő közvetlenül megnyilvánuló hatásokat okoz (levegő

por terhelése, zaj, szállítás okozta környezeti hatások, térségi szintre kiterjedő vízháztartási konfliktusok). Változó intenzitású, a nyersanyag igény függvényében változó (M 3-as út építése kapcsán megélnékülő) tevékenység a kavics és kőbányászat. Bár a bányatavak fokozzák az élőhelyi változatosságot, a legtöbbször keletkező használati igények, a rendezetlen használatok miatt környezeti konfliktusokhoz vezetnek (víz szennyezés, parti élőhelyek veszélyeztetése). A Bükk-hegység mészkőbányáinak használata csökkent, de a kihasználható ásványvagyron állandó potenciális veszélyt jelent a természeti környezetre. Ez a veszély különösen a Zempléni-hegység területén növekszik, ahol a kiváló minőségű perlit bányászatának igénye újra és újra felmerül. A Mátra és a Tokaj hegyalja andezit előhegyei, valamint Nógrád vulkanitjai is állandó veszélynek vannak kitéve, bár elegendő működő bánya áll rendelkezésre, a vállalozói igények újabb bányák megnyitását eröltetik ki (pl. Páncél-hegy).

Fontos megjegyezni, hogy a bányajárulékokból képzett alap, amely a másra át nem hárítható rekultivációs tevékenységeket támogatja, is lehet környezeti konfliktus forrása. A régóta felhagyott bányagödrök, bányaudvarok rekultivációja közvetlenül és közvetve is káros lehet környezetére, azáltal, hogy a természet által már újra elfoglalt, értékes élőhelyet pusztít el, illetve közvetve, amikor munkagépek energia fogyasztása és környezeti terhelése meghaladhatja a bányászat által okozott környezetterhelést.

Mezőgazdasági konfliktusok

A mezőgazdaság által okozott legjelentősebb ökológiai konfliktusok forrásai az összefüggő, nagy területekre kiterjedő intenzív nagyüzemi földhasználat, illetve a terület ökológiai adottságainak átalakítása. A termőhelyi adottságokat figyelembe nem vevő mezőgazdálkodás a gazdálkodó számára is anyagi konfliktusokat okoz. A mezőgazdasági támogatási rendszerek átalakulása remélhetőleg támogatni fogja az ökológiailag is racionális földhasználatot. A múltból a jelenig kiható, tájszintű változásokat okozott a Bodrogek meliorációja, a Borsodi mezőség vízháztartásának megváltoztatása, az erózióra érzékeny dombvidéki területek művelésbe vonása.

A nagy, összefüggő területre kiterjedő nagyüzemi gazdálkodás a táj mozaikosságának megszüntetésével, az élőhelyek izolációjával okozza a legfőbb konfliktust. A mezőgazdaság tökehiánya miatt fokozott veszély a talajerő utánpótlásának elhanyagolása, a talaj lerontása. Az állattartás jövedelmezőségének változó kurzusa, többnyire válsága, a gyepterületek csökkenéséhez vezet, amely táji, élőhelyi konfliktusokat okoz.

A történelmi borvidék újra felfedezése is veszélyekkel járhat együtt. A többnyire extenzív művelésű szőlők és gyümölcsösök intenzívvé tétele csökkentheti a táj eddig spontán visszarendeződött mozaikosságát, az élőhelyi, faji, és fajta diverzitást.

Erdőgazdálkodási konfliktusok

Az erdőterületek tulajdonos szerkezetében bekövetkezett változásnak vannak negatívan ható következményei. Tőkeerő hiányában az erdősítések az alacsony ráfordítást igénylő fajokat preferálják, ez elsősorban akác, illetve az új tulajdonosok körében általánosnak mondható a szakmai ismeretek hiánya, néhány esetben a spekulációs földvásárlás. Sok esetben a tulajdonosok tisztázatlansága okozza az erdőművelés hiányát, amely sok esetben a természeti folyamatoknak kedvez, a minőségi fatermelésnek nem.

A régió erdősültsége kedvező, sőt az erdőszerkezet is egészségesebbnek tekinthető a tájra jellemző fajok vonatkozásában, mint az országos átlag. Ugyanakkor korábban jellemző erdőtípusok, amelyek a legnagyobb borítást érték el, szinte teljesen eltűntek. Ilyenek a löszölgyesek, ártéri keményfa ligeterdők.

Sajátos módon az erdőtelepítés is okozhat ökológiai konfliktusokat, amennyiben az nem tájfajokból történik, illetve olyan gyepet, vagy a természetes szukcesszió által már visszarendezett területeket érint, amelyek biológiai változatossága kedvező. Új erdőtelepítéseknél szinte minden esetben tanúi vagyunk annak, hogy a természetes szukcesszió által felépített pionír társulást pusztítják el, alacsony biodiverzitás értékű monokultúrák erdő telepítése érdekében.

Vízgazdálkodási konfliktusok

Az évezred utolsó két éve, illetve a 2001 évi tavaszi árvíz rámutatott arra, hogy globális klímaváltozás kapcsán változtatni kell a vízgazdálkodás eddigi paradigmáján. Magyarország, így a régió sajátos helyzete is, hogy vízgazdálkodását külső tényezők erősen meghatározzák, nevezetesen a vízháztartást meghatározó vízfolyások az ország határán kívül érkeznek. A Tisza cián és nehézfém-szennyezettsége, az árvizek kezelése figyelmeztet arra, hogy szomszédainktól függő viszonyban vagyunk. Amennyire csak lehetséges szükséges a függőség oldása, s a levonuló vizek helyben történő kezelése.

A vízgazdálkodási konfliktusok a korábbi folyószabályozásokból és mezőgazdasági célú meliorációból származnak. A folyószabályozás, kialakított védőrendszerek alkalmatlanok a víz visszatartására, vagy racionális elvezetésére. A folyószabályozás tönkretette a nedves élőhelyek jelentős részét, a holtágak rendszerét, az ártéri gazdálkodás kultúráját, s jelentősen rontotta a talaj vízellátottságát, illetve a folyók természetes öntisztulási kapacitását. A Sajó esetében a környezetszennyezés vetette vissza a folyó használhatóságát, ám ez a probléma részben megoldódik a szennyezés-terhelés csökkenésével.

A régió hegyvidéki jellege miatt nem elhanyagolható a jövőben, a szélsőséges időjárási helyzetek okozta árvízi haváriák ténye, mint pl. Hevesi-síkság, Zagyva-mente, legutóbb Cserehát.

A karsztvíz kitermelés is konfliktus forrás, főleg a Bükk hegység vonatkozásában. Bár a vízfogyasztás visszaesett Miskolc esetében, a város a karsztot túlterheli, Eger, illetve a környező települések fokozódó vízfelhasználási igényei fokozott veszélyt jelentenek.

Települések okozta konfliktusok

A települések környezetszennyező hatásán kívül a legfontosabb környezeti konfliktus forrás a települések kiterjedése, növekedése. A természetesen esett legnagyobb sérelem, ha végleg megszűnik annak a lehetősége, hogy valami természetes rendszerként funkcionáljon. Eleinte a városok körbe zárták magukat kiskertekkel, majd elindult a településeket összekötő utak mentén az agglomerációs sáv kialakulása. Ez ma még csak néhány nagyobb településre jellemző, de visszafordíthatatlanul megindult. Ez a folyamat végképp feldarabolja az élőhelyek koherenciáját és az ökológiai hálózat meggyengüléséhez vezet.

A régió stratégiai jelentőséggel bír az ökológiai hálózaton belül, hiszen a Kárpátok legfelsőbb hegykoszorúja itt érintkezik a magyar alfölddel. Azok az átmeneti élőhelyek, amelyek a két, alapjaiban eltérő élőhelyek érintkezési frontvonalán sorakoznak, menedékei, egyben átjátszó állomásai a különböző fajok populációinak. Azaz a régió területén transzregionális ökológiai folyosók sorakoznak. Ilyenek a hegyvidéki élőhelyek bükköseinek, a hegyperemi déli lejtők sztyepp-mozaikos élőhely sorozatai, illetve az északról délre futó folyóvölgyek. Amennyiben ezek a kapcsolatok sérülnek a hegyvidék és alföld élőhelyeinek génkicserélődési esélyei csökkennek, vagy hiúsulnak meg. Sajnos jelenleg az történik, hogy pont az alföld felé néző hegyperemi élőhelyek izolációja erősödik azáltal, hogy a Hatvan – Gyöngyös -Mezőkövesd-Miskolc tengely területhasználata változik. Jelentős izoláló tényező lesz az M3-as autópálya is.

Turisztikai konfliktusok

A turisztikai konfliktusok az erőforrások fokozódó terhelésében nyilvánulnak meg. A túlzott, turisztikai, eltartó-képesség feletti igények megterhelik az erőforrásokat, pl. túlzott vízfelhasználási, terület-felhasználási igények. Másik megnyilvánulási formája a természetvédelmi területek fokozódó terhelése. Mindez azért lehetséges, mert a fejlesztéseknél nem vesszük figyelembe a turisztikai eltartóképességet, illetve nem is ismerjük annak paramétereit.

A természetvédelmi területekre fokozott figyelmet fordítanak a területfejlesztők, hiszen jelentős turisztikai vonzerőt képviselnek. A természetvédelem pillanatnyilag nem felkészült a természetvédelmi területek nagyobb igénybevételének menedzselésére. Itt is veszélyt jelent a területhasználati funkciók megváltoztatása, új, környezetet terhelő létesítmények elhelyezése.

Kumulatív hatások

A különböző környezeti hatások általában együttesen fejeződnek ki, kivéve azokat az eseteket, amikor egy-egy ökológiai tényező megváltoztatása okozza a rendszer változását (pl. vizes élőhely lecsapolása).

Kumulatív hatásként értelmezhető a különböző ökoszisztémák faji kompozíciójának megváltozása. Az állandó és sokféle környezeti stressznek kitett élő rendszerek faji kompozíciójuk és eloszlásuk megváltoztatásával válaszolnak a hatásokra. Ez egyre fenyegetőbb méreteket ölt. Az ún. invázió, köztük számos allergiát kiváltó növényfaj megjelenése, majd viharos térhódítása e jelenséggel függ össze. Az utak nemcsak az ember számára közlekedési folyosók, de utat nyitnak a gyomok terjedésének is. A megváltoztatott folyó menti élőhelyek is gyomfolyosókká váltak, pl. a gyalogakác inváziójának nyitottak utat. Invázió fajnak tekinthető az amerikai kőrös is, amely már védett, unikális élőhelyeken is terjed (pl. Aggteleki Nemzeti Park karsztbokor-erdei).

A globális klímaváltozás a Kárpát-medence élővilágát sem kíméli. A normális klíma periodicitás megbomlása a faji sokféleség végzetes hanyatlását eredményezi. Sajnos ez régióinkban is tapasztalható, különösen azokon az élőhelyeken, ahol a különböző fajok populációi a kis területi kiterjedés, vagy izoláció miatt veszélyeztetettek.

SWOT ANALÍZIS

Erősségek

Milyen kedvező adottságaink vannak?

- A környezeti feltételek változatosak, ennek megfelelően nagy az élőhelyi változatosság is,
- a régió területének 20%-a természetes állapotokat őriz, s csaknem a terület fele rendelkezik a rekonstrukcióhoz alkalmas ökológiai feltételekkel,
- a jelenlegi erőforrás-használat mellett még vannak ki nem használt táji-, ökológiai-potenciálok, természeti erőforrások,
- a mezőgazdasági termelésre alkalmatlan, felhagyott földeken megindult másodlagos szukcesszió sajátos élőhelyeket, táji értékeket hoz létre, a kialakuló állapot magas biodiverzitással párosul,
- a régióban még jól működik az ökológiai hálózat, a hegyvidéki területeken nagy az élőhelyi koherencia, s különösen a szomszédos szlovákiai területekkel biztosítottak a génkicserélődési kapcsolatok,
- vannak megújuló, helyi erőforrások (pl. biomassza, napenergia),
- átlagon felüli a régió erdősültsége, s az erdőszerkezetben dominálnak a természetes erdők.

Mit csinálunk jól?

- a tradicionális, részben fenntarthatónak mondható fogyasztói mintázatok részbeni megőrzése (pl. alacsony vízfogyasztás, takarékos energiafelhasználás, újrahasznosítási megoldások jelenléte, stb.) vidéken,
- még mindig kedvezőbbek a hulladéktermelési mutatóink, mint a fogyasztói társadalmaké,
- jobbak az egy főre eső erőforrásfelhasználási mutatóink a nyugati társadalmakhoz képest

Melyek az előnyeink?

- Az élőhelyi sokszínűség, a viszonylag kis területen megvalósuló nagy élőhelyi változatosság,
- a helyi adottságokra épülő szerves kultúra megléte a vidéki közösségekben,
- hagyományos ismeretek megléte az extenzív gazdálkodás, a paraszti élet és néhány kismesterség területén,
- a viszonylag alacsony fokú kemizálás a mezőgazdaságban,
- használaton kívüli földterületek állnak rendelkezésre,
- vannak hagyományos tájfajták az állattenyésztésben és növénytermesztésben,

Gyengeségek:

Mit csinálunk rosszul?

- alacsony fokú a népesség környezeti tudata,
- alacsony fokú az informáltság a világ dolgairól, a fenntartható fejlődésről, a környezet és fejlődés kérdéseinek összetartozásáról,
- a fogyasztók nem ismerik fel a természeti környezetük viszonylagos jó állapotát, és nem ismerik fel az összefüggést a fogyasztás növekedése és a környezet állapotának esetleges romlása között,
- nem becsüljük meg természeti értékeinket,
- általában alacsony hatásfokúak a tevékenységek (háztartásban, földművelésben, iparban, szállításban, stb.)
- nincsenek kihasználva a megújuló energiaforrások által nyújtott lehetőségek,
- rosszul használjuk ki a természeti környezet adta adottságokat, pl. vízi környezet, erdők, stb.,
- hulladékgazdálkodásról alig beszélhetünk, általánosak a műszaki védelem nélküli lerakók illetve a hulladék széthordása a természetes környezetbe,
- A keletkező szennyvizek kezelése nem kielégítő.

Mit csinálnak mások jobban?

- kihasználják a természeti adottságaikat, védik azokat,
- kihasználják a turisztikai vonzásban rejlő lehetőségeket,
- megismerik és hasznosítják a környezeti információkat.

Melyek a hátrányaink?

- azon ismeretek hiánya, amelyek lehetővé tennék a fenntartó tájhasználatot,
- a hagyományos értelemben vett infrastrukturális fejlesztések szempontjából kicsi a lakosság létszáma vidéken, a jó fajlagossági mutatót igénylő közmű beruházásokhoz és azok üzemeltetéséhez. Pl. szennyvízelvezetés és tisztítás, vízellátás, hulladékkezelés, stb.
- a nemzeti parki területeket kivéve nincsenek felkutatva a természeti értékek,
- megoldatlan konfliktusok vannak a természetvédelmi területeken.

Lehetőségek:

Melyek a számunkra fontos pozitív külső változások, folyamatok?

- Az Európai Integráció során nagyobb figyelmet kell fektetni a környezet minőségére,
- Az Unió Habitat direktívája megerősítheti a régió természetvédelmét az élőhelyek megőrzésének tekintetében,
- A SAPARD program valamint Magyarország Vidékfejlesztési terve a fenntartható vidékfejlődést támogatja,
- az agrártámogatások preferenciái változnak,
- az agrár-környezetvédelmi program lehetőségeket kínál a marginalizálódott térségeknek,
- a biogazdálkodás támogatása lehetőség az átállásra, a nagyobb értékű, jobb minőségű termékek előállítására, egyben a jobb környezeti minőség elérésére,
- a turizmus kiemelt szerepe a gazdaságban és a turizmus támogatása,
- a régiók kialakítása és a regionális programok nyújtotta lehetőségek, pl. PHARE 2000,
- a szabályozás egyre inkább támogatja az alternatív, energiatakarékos megoldásokat, amely lehetőséget kínál a megújuló energiaforrások felhasználására, egyedi szennyvíztisztításra, stb.,

Hol rendelkezünk jó eséllyel?

- az EU integráció nyújtotta lehetőségek kihasználása az integrált tájgazdálkodás megvalósításában,
- az agrár és természetvédelmi célok ötvözése.

Veszélyek

Milyen követelmények fogalmazódnak meg, amelyek nehéz teljesíteni?

- A fejlesztési célú beruházások addicionális forrásainak előteremtése,
- A bürokratikus eljárásoknak való megfelelés,
- A hatósági engedélyek megszerzése, különösen alternatív megoldások esetében,

Melyek azok a környezeti változások, amelyekkel nem tudjuk felvenni a versenyt, amelyek hátrányosan érintenek bennünket?

- A régióknak kicsi a védekező képessége a külső hatásokkal szemben,
- A ma még kedvező természeti adottságok rendkívül könnyen sebezhetőek,
- a tradíciókon alapuló fejlődés nem lesz versenyképes a "modern" élet kínálta fejlődéssel, s azok a kistérségek, amelyek e mellett döntenek még jobban lemaradnak a mai értelemben vett fejlődésben,
- a multinacionális nagytőke uniformizálta teszi a térséget (eltűnő félben van a térségre jellemző életmód, kultúra a "nemzetközi egyformaság" népszerűsége miatt),
- a modern agrárgazdálkodásból származó többletermelés szükségtelenné teszi a helyi, alacsony hatékonyságú termelést
- a területfejlődés decentralizációja azt fogja eredményezni, hogy újabb szolgáltató központok erősödnek meg, de a kistelepülések kárára,
- a külső tőke főleg az idegenforgalom területén jelentkezik, amely nem biztos, hogy a helyi sajátságokat és fenntarthatósági kritériumokat figyelembe veszi majd,
- a fokozódó közúti forgalom veszélyezteti a természeti értékeket,
- olyan beruházás elfogadása, amely megbontja a táji, természeti, kulturális hagyományokat, szennyező forrást hoz létre,
- a kívülről, elsősorban üzleti érdekekből erőltetett csatornázás és központosított szennyvízkezelés újabb környezeti problémákat generál és jelentős költségekbe hajítja az amúgy is küszködő önkormányzatot és lakosságot

Környezeti jövőkép

Elméletileg két szélsőséges forgatókönyvet vázolhatunk fel. A pesszimista jövőkép alapja az a feltételezés, hogy a gazdasági növekedés elsőbbsége nyilvánul meg a döntésekben a környezeti érdekekkel szemben. Az optimista jövőkép alapja, hogy minden egyes helyzetben képesek leszünk az ökológiai szempontból helyes utat választani. Még ebben az esetben is kétséges azonban, hogy el tudjuk háritani a globális jelenségek helyi megnyilvánulásait. A valóságban természetesen nem minden esetben fogunk dönteni egyik vagy másik érték mentén, hanem a döntéseinkben vegyesen fog megnyilvánulni a kétféle érdek. A jövőkép felvázolásánál tehát akkor járunk el helyesen, ha megmutatjuk azt, hogy a különböző döntésekhez milyen környezeti minőségek párosulnának.

Döntési lehetőségek az Európai Integráció során

Az Európai Unió országaira az erőforrások felhasználásának nagyobb hatékonysága, illetve az egy főre jutó magasabb erőforrás-felhasználás jellemző. Belátható, hogy a nagyobb erőforrás-felhasználás egy szinten túl a környezet minőségének rovására történik a nagyobb hatékonyság ellenére is. Másként szólva, szigorúbb környezeti normák betartása mellett is tönkretelhetjük környezetünket, ha feléljük annak erőforrásait. A környezeti rendszerek eltartó-képességének egyik kulcsa, hogy kellő természetes terület álljon rendelkezésre. A régió előnye, hogy területének kb. 20%-a természetes rendszer, s további 30%-a a területnek hordozza a lehetőséget a természetes rekonstrukcióra. A környezeti jövőkép meghatározó eleme tehát, hogy mi történik ezekkel a területekkel?

Hogyan tudja befolyásolni a történéseket az európai integráció? A befolyásolásnak két csatornája van, az egyik a pénzforrások elérhetősége, a másik a szabályozás.

A pénzforrások tekintetében bizonyos, hogy a régió fejlesztési forrásokhoz jut az előcsatlakozási, majd a strukturális alapokból. A kérdés, hogy milyen fejlesztéseket irányozunk elő? Hiszen a forrásokat fel lehet használni olyan fejlesztésekre, amelyek tovább rontják környezeti állapotunkat, de javíthatunk is helyzetünkön. Sajátos paradoxon, hogy maguk a környezetvédelmi beruházások is ronthatják a környezet állapotát, ha nem vesszük figyelembe a fenntartható erőforrás-felhasználás szükségleteit. Ilyen rizikós terület a hulladékgazdálkodás, regionális hulladéklerakók és a szennyvízcsatornázás területe.

A szabályozás területén a fő kérdés, hogy az európai környezetvédelmi jogszabályok elég kemény korlátot tudnak-e biztosítani, a táji, természeti értékeinket veszélyeztető tevékenységek ellenében. Ezen a területen féltő, hogy a természetvédelmi jogszabályok nem lesznek képest ellenálló a fokozott területhasználati igényeknek.

2. Választási lehetőségek a természetvédelem területén

A természetvédelem területén két ellentétesen ható tényező fogja megadni a feleletet. Az egyik a Habitat direktíva, amely a természetes élőhelyek koherens rendszerének megőrzését, kialakítását tűzi ki célul. A másik a terület-felhasználás iránt növekvő igény, amely felfedezi a természetvédelmi területekben rejlő fejlesztési lehetőségeket, különösen a turizmus területén, s veszélyezteti az értékek megőrzését.

A habitat direktíva szellemében növelhetjük védett természeti értékeink területi kiterjedését, növelhetjük a védelem fokát, helyreállíthatunk pusztulófélben lévő természetes rendszereket, megőrizhetjük és fejleszthetjük az ökológiai hálózatot. Ez egy olyan pozitív jövőkép, amely lehetővé tenné a jelenleg védett területekre nehezedő, s várhatóan fokozódó terhelést, hiszen térben széthúzná a terhelést, de egyben egyenletesebben juttatná fejlődési lehetőségekhez a vidék lakosságát. Egy másik lehetséges jövőkép, hogy a jelenleg védett területek kiterjedése nem változik, de a habitat direktíva elégséges eszköznek bizonyul ezek megvédéséhez. Valószínűbb azonban, hogy a természetvédelem, mint a saját területén gazdálkodó szervezet, maga is a terület hasznosításában válik érdekeltté, s állami segítséggel önmaga használja ki a területekben rejlő turisztikai potenciált. Ez könnyen vezethet az értékek leromlásához.

3. Választási lehetőségek a mezőgazdasági terület-felhasználás területén

Az integráció során egy másik döntő tényező lesz a mezőgazdasági terület-felhasználás változása, illetve ezzel párhuzamosan az új tulajdonosi szerkezet. Az integráció után előbb vagy utóbb, a tőkeerős vállalkozók vehetik át a meghatározó szerepet a mezőgazdaság szerkezetének kialakításában. Noha ma úgy tűnik, hogy a régióban jelentős kiterjedésű, hatékony mezőgazdasági termelésre alkalmatlan, területet lehetne kivonni a művelés alól, kérdéses, hogy ez megtörténik-e, s ha igen, akkor mi történik ezekkel a területekkel, mire lesznek használva.

Többféle esély van, s ezek kombinációja is valószínű. Bizonyos területeken intenzifikálódhat a mezőgazdálkodás, sőt ennek rosszabb variációi közül előfordulhat a genetikailag módosított szervezetek alkalmazása. Valóban bekövetkezhet az is, hogy az alacsony termelési potenciállal rendelkező területek kiesnek a művelésből, s környezeti célú felhasználásra kerülnek. Sajátos módon a ma környezetvédelmi célúnak nevezett felhasználások környezeti hatásai még tisztázatlanok. Nem tudjuk, hogy mit nyerünk, vagy veszítünk akkor, ha például a kivett területeken biodízel előállításához hozunk létre kiterjedt monokultúrákat, vagy ha tájidegen fajokból ültetünk erdőt. Erdőtelepítéssel le lehet rombolni egyébként természetes szukcessziós rendszereket, értékes gyepeket is. A legjobb forgatókönyv, ha a kivett területeken helyreállíthatjuk a természetes élővilágot, gazdagíthatjuk ökológiai rendszereinket, élőhelyi, táji sokszínűségünket. Erre kevés esélyt látunk jelenleg, hiszen a fejlesztések nem a társadalmi hasznosság, hanem az egyéni haszon irányába mozdulnak. Igaz az is, hogy az európai uniós támogatási politika jelenleg ösztönzi a természetszerű területhasználati módokat.

4. Választási lehetőségek a kommunális infrastruktúra kiépítése területén

Az elkövetkező tíz év a környezetvédelmi kommunális infrastruktúra fejlesztésének éve lesznek. Ennek akár örülni is lehetne. Közelebbről megvizsgálva a kérdést, azonban ez is kételyeket vet fel. A kételkedés oka kettős. A meglévő építő kapacitások kihasználásának igénye a szennyvízcsatornázás irányába tereli a megoldás mikéntjét, holott az alacsony lakosságsűrűségű területeken ez sem gazdaságilag, sem környezeti szempontból nem elfogadható. A vidék csatornázása, szennyvíztisztítókkal való ellátása a jelenlegi technológiákkal csak súlyosbítani fogja helyzetünket. Egy-egy terület mentesítése ugyanis fokozott környezetterheléssel jár, hiszen az építés és üzemeltetés anyag és energia-befektetései is terhelik a környezetet, a környezetminőség érdekében a környezeti erőforrásokat terhelik meg. A depressziós térségekben ezek a lakosságot és önkormányzatokat is hátrányosan érintik, növelvén a szociális feszültségeket.

A kedvező jövőkép az integrált szennyvízkezelés lehetőségében rejlik. Az alacsony lakosságsűrűségű területeken az egyéni, illetve egy-egy településre kiterjedő kollektív szennyvíztisztítási lehetőségeket kellene támogatni, fokozott figyelmet fordítva a fekete és szürke szennyvíz szétválasztásának. A megfelelő lakosságsűrűségű területeken célszerű a csatornázás és a szennyvizek összegyűjtése, együttes kezelése.

Hasonló problémákat vet fel a regionális hulladéklerakók rendszere (rendszerelensége) is. Bár a hulladékgazdálkodás európai és hazai prioritásai között első helyen a keletkező hulladékmennyiség minimalizálása szerepel, a valóságban a legkevésbé fontos hulladéklerakás kap elsőbbséget. Ennek helyszíneit sem az ökológiai racionalitás szabja meg, hanem a megszerezhető támogatások. Sajnos, pillanatnyilag a hulladéküzletben megsejtett vállalkozási lehetőségek felülírnak minden ésszerűséget, s a hulladékgazdálkodás hosszú távú megoldások helyett zsákutcába jut.

6. Választási lehetőségek a vidékfejlesztésben

Hasonlóan többes kimenetelű lehet a napjainkban feléledt vidékfejlesztési tevékenység, az előcsatlakozási alapok felhasználása is. Ma még nem léteznek a fenntartható fejlődést elősegítő szabályozó eszközök, a követhető modellek. Félő, hogy ilyen szabályozás és példák hiányában a vidék elveszíti a maradék kulturális, biológiai és táji diverzitását, ezzel egyben elveszíti legfontosabb fejlesztési potenciálját is.

Környezetvédelmi szempontból az a félő, hogy a vidékfejlesztési tervek nem lesznek tekintettel azokra a természeti értékekre, amelyek eddig, paradox módon, éppen a tőkehiány, a szegénység okán maradtak fenn.

Valószínű ez a pesszimista forgatókönyv nem fog egyenletesen bekövetkezni, hiszen a vidék nem fog egyenletesen fejlődni. Ennek oka az igen eltérő abszorpciós képesség, a táji-természeti, humán erőforrás terén megnyilvánuló különbségek. Már most látható, hogy vannak kiugrásra kész és képes vidéki területek, amelyek azáltal, hogy elszívják a fejlesztési forrásokat mások elől, mások kárára fognak fejlődni. Ez a jövőkép a vidék polarizálódását jelenti, amelynek igen nagy a valószínűsége. Nagyon bölcs és tudatos, a vidéket egyenletesen fejleszteni képes politikára lenne szükség ezen anomáliák elkerülésére. Ennek eszköze a támogatási politika megváltoztatása lehet, amely a közösségi értékek fejlesztését tűzi ki fő céljául, szemben a magánvagyon gyarapításával.

7. Választási lehetőségek a városfejlődés területén

A városfejlődés területén általános jelenség az agglomerációs terjeszkedés. Ennek látható megnyilvánulásai a város peremi zöldmezős beruházások, mind a szolgáltató, mind a termelő szféra esetében. A szolgáltatások tekintetében a bevásárlóközpontok, szervizek, a termelő beruházások esetében az ipari parkok terjeszkedése a jellemző. A másik agglomerációs jelenség a városi lakosság kiáramlása az agglomerációhoz hozzácsatlakozó város közeli településekre. A jobb lakókörnyezet és létminőség keresése megnöveli a város közeli, természetes területek iránti igényt, s a városok szétterülése jelentős terület-felhasználást eredményez.

Az agglomerációs terjeszkedés oka, hogy a város tud jobb megélhetési lehetőséget kínálni, ugyanakkor a természet-közeli környezet tud elviselhető életminőséget biztosítani. Valószínűsíthető a jelenség negatív hatása a leszakadó vidéki területekre, hiszen a dinamikus fejlődésnek induló területek elszívják a fejlesztési forrásokat, gyengítik a perifériák piaci lehetőségeit. Az alternatíva itt is a területi fejlődésbeli deficitek tudatos felszámolása lenne.

8. Választási lehetőségek a közlekedési infrastruktúrával kapcsolatosan

A környezeti konfliktusok fokozódni fognak a közlekedéssel, szállítással kapcsolatban, ez a gazdasági fejlődés mindenkori velejárója. Bár az Unióban is kettős célkitűzést szeretnének teljesíteni, hiszen a hivatalos politika épp úgy támogatja a közlekedési hálózat fejlesztését, mint a NATURA 2000 programot, amely az élőhelyek koherenciáját szeretné erősíteni. Sajnos azonban a két célkitűzés objektíven szemben áll egymással, együtt nem teljesíthetők.

Nem látjuk az optimista jövőkép teljesülésének lehetőségét, a ma megindult folyamatokat egyelőre nem lehet megállítani. A globalizáció törekvése, hogy bekapcsolja a régiók belső potenciáljait a globális árucserébe, s ehhez összeköttetések kellenek.

A közlekedési infrastruktúra fejlődni fog, amely egyben azt is jelenti, hogy szétvágja az ökológiai hálózat egységét, megszünteti annak koherenciáját. A leginkább kitett területek a folyóvölgyek, illetve a Középhegység előtere az M3-as autópálya fejlesztése kapcsán.

Amennyiben ez a jövőkép elkerülhetetlen, fontos lenne figyelmet fordítani arra, hogy kompenzáló mechanizmusok működjenek ezeken a területeken, s csökkentsék a várható problémát. Ilyen intézkedések lehetnek a folyó völgyeket kísérő ökológiai folyosók kiszélesítése, illetve a hegységből lefutó völgyek alföldi kapcsolatainak biztosítása, ezen folyosók megőrzése, funkciójának biztosítása.

Előre jelezhető az is, hogy konfliktusaink fokozódni fognak a globális környezeti változások következtében. Ebből a szempontból a folyóvölgyek kulcsterületek, esetleg fel kell készülni a szélsőséges vízhozamokra. Át kell értékelní az ártéri területek szerepét, a veszélyeztetett lakóterületek árvízvédelmi megfontolásait. Fokozódó gondot fog okozni a különböző ökoszisztémák megőrzése is a faji kompozíció megváltozása miatt.

Mit kell tenni a régióban a pozitív környezeti jövőkép érdekében

- Fel kell számolnunk a múltból származó hulladék örökséget. El kell távolítani a környezetileg érzékeny területekről a közvetlen veszéllyel járó hulladékokat. Óvatosan kell azonban bánni a regionális hulladéklerakók rendszerével, hogy azok kiépítése ne szorítsa háttérbe a hulladékminimalizálás törekvéseit.
- Keretek közé kell szorítani az újonnan jelentkező területhasználati igényeket. A meglévő ipari területek rekonstrukciója (brown-fields) kell, hogy biztosítsa az új beruházások területeit, s kategorikusan tiltani kell a zöldmezős (green-fields) beruházásokat.
- Az új terület-felhasználási igényeknél alapszemponként kell kezelni a régióban meglévő ökológiai hálózatot és annak fejlesztési igényét, s nem szabad olyan fejlesztéseket megengedni, amelyek csökkentik az élőhelyi koherenciát.
- A régió közlekedési problémáit elsősorban logisztikai, településfejlesztési, területfejlesztési megoldásokkal és nem a korlátlan infrastruktúrafejlesztésekkel kell megoldani, s különös tekintettel kell lenni a meglévő infrastruktúra minőségi fejlesztésére.
- Az ásvány és kőzetvagyon kitermelésével szemben támasztott igényeket a meglévő bányákból kell elsősorban kielégíteni. Kerülni kell azokat a bánya rekultivációkat, amelyek a spontán kialakult természeti visszarendeződést veszélyeztetik, vagy terhelik a környezetet. Különös figyelmet kell fordítani a bányatavak többcélú hasznosítására, fejlesztésére, bekapcsolásokra a régió ökológiai rendszerébe.
- A mezőgazdasági területhasználatban érvényesíteni kell az ökológiai adottságokon alapuló mezőgazdálkodás elvét. A környezetileg érzékeny területeken a komplex tájgazdálkodás rendszerét kell kialakítani, kerülvén a gazdaságilag és környezetileg sem hatékony nagyüzemi mezőgazdálkodás technológiáit. Előnybe kell részesíteni az agrár-környezetvédelmi programokat. Ahol az agro-ökológiai adottságok jó feltételeket biztosítanak az intenzív gazdálkodásnak, ott is növelni kell a táj mozaikosságát, akár mesterséges zöld folyosók kialakításával is.
- Az erdőterületek bővítése ne történjék a gyepterületek és a spontán természetes szukcessziós folyamatok kárára. Meg kell őrizni a kedvezőnek mondható erdőszerkezetet, el kell kerülni a tájidegen fafajok ültetvényerdőinek telepítését, illetve hozzá kell látni az ártéri puha és keményfa ligetek rekonstrukciójának.
- A vízgazdálkodás területén a hullámterek kiterjedésének növelésére, a meanderekben történő vízvisszatartás lehetőségének kialakítására, a nedves élőhelyek fenntartásának és többcélú hasznosításának összehangolására, az ártéri fokgazdálkodás gyakorlatának meghonosítására, a vízfolyások természetes öntisztuló-képességének biztosítására kell fektetni a fő hangsúlyt.
- Határt kell szabni a nagyobb városok agglomerációs terjeszkedésének, nemcsak azért mert végleg tönkreteszik a régió még egészségesnek mondható ökológiai térszerkezetét, hanem mert elszívó és polarizáló hatást gyakorolnak a régió fejletlen részeire is.
- Hozzá kell látni a régió ökológiai hálózatának védelmi, rekonstrukciós munkáihoz. Az élőhely-fragmentumok területi kiterjesztésével be kell őket kapcsolni a működő ökológiai hálózatba. A régióban a jelenlegi természetvédelmi területek rendszerén túl biztosítani kell az ökológiai hálózat magterületének védelmét, ezen területek természetvédelem alá való helyezésével. A folyóvölgyek élőhely-fragmentumait össze kell kapcsolni, működő

ökológiai folyosóvá, ellensúlyozandó a völgyek mentén történő humán transzportfolyamatokat.

- A turisztikai fejlesztéseket a táji-természeti eltartó-képességre is alapozni kell, s nem csak az üzleti lehetőségekre. A turisztikai infrastrukturális fejlesztéseket elsősorban a védett területek puffer-övezeteiben kell végrehajtani.
- A környezetvédelmi infrastruktúra kialakításánál előnybe kell részesíteni az alternatív technológiákat, amelyek a megfelelnek a fenntartható erőforrás-gazdálkodásnak. Nem szabad megengedni az alacsony népsűrűségi területek csatornahálózattal történő ellátását, a lakosságszám, a fenntartható erőforrás-használat figyelembevételével integrált szennyvízkezelési programokat kell létrehozni.

Nyugat-dunántúli Regionális Környezetvédelmi Fórum: ROP Nyugat-Dunántúl

Fejezet / oldalsz.	eredeti szöveg (dőlten szedve)	Módosítási javaslat (kövéren szedve)
Helyzetelemzés 1. oldal	A szövegtervezet nem tartalmazza a régió északi és déli része közt meglévő különbségeket. Ezt több régiós szinten elkészült terv is tartalmazza. A régió egyik fontos feladata lehet a déli rész "felzárkóztatása".	Az első – régiót ismertető – bekezdésben megfogalmazni a régió észak-déli része közt fennálló különbséget.
Helyzetelemzés 2. oldal	<i>A környezeti érzékenységet nagyban veszélyezteti az illegális hulladéklerakók problémája, melyet a régióban számos helyen megindult szelektív hulladékgyűjtési módszerek elterjesztése oldhat meg.</i>	A szelektív gyűjtés elsősorban nem az illegális lerakókra nyújt megoldást. Módosítási javaslat: A települési szilárd hulladékok elhelyezésénél különös gondot okoznak a régió területén található vadlerakók (illegális lerakók). A probléma megoldásában fontos szerep jut a megelőzésre irányuló tudatformálásnak, valamint a szelektív hulladékgyűjtési módszerek elterjedése.
Helyzetelemzés 3. oldal	A régió közlekedésének elemzése sajnos még említés szintjén sem foglalkozik a tömegközlekedéssel. A vasúti elemzés is csak a fővonalakkal foglalkozik. A tervezett repülőterek elsősorban nem helyi érdekeket szolgálnak, miközben ha az itt lakó szeretne a régió északi részéből (pl. Győr) a déli (pl. Zalaegerszeg) részbe tömegközlekedési eszközzel eljutni, azt legkönnyebben Budapesten keresztül teheti meg, mintegy hat óra ráfordítással.	Javasoljuk, hogy a közlekedési részbe kerüljön beépítésre: A régió belüli tömegközlekedés nem megoldott. Az elérhetőség biztosításra szükséges mind a vasúti, mind a közúti tömegközlekedés fejlesztése.

Célok stratégia 1. Prioritás települési életminőség javítása 6. oldal	és Az első bekezdésben hiányzik a régió egyes területire jellemző biológiai sokféleség ismertetése, amely kapcsolható az egyes települések "elmaradottságához".	Javaslat: Első bekezdés végére: ...alacsony hozzáférése. A kedvezőtlen viszonyok emellett azonban hozzájárultak, hogy az elmaradott települések körül az természet őrzi sokszínűségét.
Célok stratégia 1. Prioritás települési életminőség javítása 8. oldal	és A hulladékgazdálkodás első és egyben legfontosabb eleme a megelőzés és nem az szelektív gyűjtés! <i>Külön hangsúlyt kell fektetni a szelektív hulladékgyűjtés és hasznosítás feltételeinek megteremtésére, az akciók eredményességét biztosító szemléletformálásra.</i>	Javaslat: A hulladékgazdálkodás területén külön hangsúlyt kell fektetni a megelőzésre, a minimalizálásra, valamint a szelektív hulladékgyűjtés és hasznosítás feltételeinek megteremtésére, az akciók eredményességét biztosító szemléletformálásra.
Célok stratégia 1. Prioritás települési életminőség javítása 8. oldal	és <i>Jelentős lépések szükségesek a megújuló energiaforrások felhasználásának növeléséhez.</i>	Javaslat: Jelentős lépések szükségesek az energihatékonyság, valamint a megújuló energiaforrások felhasználásának növeléséhez
Célok stratégia 2. Prioritás A regionális gazdaság versenyképes- ségének erősítése 8. oldal	és A prioritásban nincs integráltan megjelenítve a környezet- és természetvédelem.	Jelenjenek meg a fejezetben a fenntarthatósági szempontok az egyes célok elérésénél.
Célok stratégia 2. Prioritás A regionális gazdaság versenyképes- ségének erősítése 8. oldal	és A fejezetből hiányzik a vasúti infrastruktúra korszerűsítése, noha a vasút korszerűsítése környezetkímélő módon segítheti elő a régió versenyképességének erősítését.	Javaslatok: A célok közt: ... szolgáló közúti és vasúti infrastruktúra fejlesztése. Emellett részletesen – külön bekezdésben – is foglalkozni a vasúttal.
3.1.3 A Nyugat-Dunántúli régió településhálózatának minőségi fejlesztése 13. oldal	Módosítani és kiegészíteni "A települési közszolgáltatások minőségének javítása" részben ... a következő területekre kell koncentrálniuk: a tömegközlekedéshez kapcsolódó létesítmények (megállóhelyek, közös állomások)fejlesztése;	... a következő területekre kell koncentrálniuk: a tömegközlekedés, és a hozzá kapcsolódó kiszolgáló létesítmények (megállóhelyek, közös állomások)fejlesztése;

kiszolgáló létesítmények
(megállóhelyek, közös állomások)
fejlesztése;

3.1.3 A Nyugat-...a hulladékkezelés akut ...a hulladékkezelés akut
Dunántúli régió problémáinak megoldásai, így az problémáinak megoldásai, az
településhálózat illegális lerakók felszámolása, a illegális lerakók felszámolása,
ának minőségi hulladékkezeléshez (szelektív tudatformálás, a
fejlesztése gyűjtéshez) szükséges eszközök, hulladékkezeléshez (szelektív
13. oldal berendezések beszerzése; gyűjtéshez) szükséges eszközök,
berendezések beszerzése;

3.1.3 A Nyugat-...az energia ellátás javítása a ...az energiahatékonyság javítása,
Dunántúli régió megújuló energiaforrásokból a megújuló energiaforrásokból
településhálózat (biomassza, geotermikus-, (biomassza, geotermikus-, szél-
ának minőségi napenergia) előállított hőenergia- napenergia) előállított hő- és
fejlesztése termelő kapacitások létesítése. villamosenergia-termelő
13. oldal kapacitások létesítése.

.....

Koltai Ottó Életminőségért Környezetvédelmi Alapítvány:

Az Észak-magyarországi Régió megdöbbentő és minden más régióktól eltérő negatív adottsága, egyben legnagyobb problémája az , amit a ROP csak megemlíti, de utána elsiklik felette, hogy „A roma népesség száma és aránya évről-évre jelentősebb, regionális átlagban is meghaladja a 10%-t, egyes településeken eléri a 70%-90%-ot is.” Ezért a régióban magas a **tartós és képzetlen munkanélküliek** aránya, az országos átlaghoz képest nagyobb mértékű az elvándorlás és még az országos átlagnál is alacsonyabb az emberek környezettudatossága.

Ezt a problémát csak a helyszínen hozott és a **megélhetést biztosító pozitív példákkal** lehetne kezelni, ami a tudatformálást biztosító oktatás-nevelési eszközökkel kiegészítve válhat minta értékűvé.

A példamutatásra nyíló lehetőségek területei:

a természeti forrásokra alapozott **komplex agrár gazdaságok** gazdálkodása,
a népművészetre és régi hagyományokra alapozott **turisztikai lehetőségek** kiépítése és a régió egészét felölelő programba foglalása,
a **nem kvalifikált munkát jelentő**, sok kézierőt igénylő és képzetlen munkaerőt foglalkoztatni tudó ipar telepítése vagy újraélesztése.

Ehhez az alapvető problémához csatlakoztatva további észrevételek az Észak-magyarországi Regionális Operatív Program munkaközi anyagához:

A hulladékkérdés, vagyis a lerakó kapacitások kialakításához hozzá kell rendelni a **hulladék csökkentés** lehetőségének kialakítását:

- szelektív hulladékgyűjtés és feldolgozás megszervezése, támogatása, a hulladék
- térfogatának csökkentése egyszerű gépi berendezések alkalmazásával, stb. szemetelés
- ellen indított kampányok az oktatás-nevelés összes lehetőségeit alkalmazva.

A folyékony hulladék vagy szennyvízkérdésben a **természetes lehetőségek** kiaknázását kell előnyben részesíteni a geodéziai-lehetőségek, geológiai lehetőségek, népesség sűrűségi lehetőségek, valamint ökológiai lehetőségek figyelembevételével és mindig a természetbarát technológiák alkalmazását kell előtérbe helyezni.

A városi agglomeráció növekedési folyamatát szigorúan szabályozni kell és a nem kívánatos hatások elkerülését **hatásvizsgálati kötelezettség** előírásával célszerű, megalapozni.

Ki kellene használni a **közlekedési adottságokat**. A vasúthálózat és az úthálózat megfelelő karbantartásával, modernizálásával, szükség szerinti felújításával lehetne a használhatóságot biztosítani és megőrizni a jelenlegi adottságokat, hogy sehol sem tapasztalható kapacitás hiány. A kiskorrekciók és az elkerülő utak megépítése élvezzenek elsőbbséget és a tömegközlekedés eszköz rendszerének modernizálásával próbáljuk biztosítani az egyéni közlekedési igényekkel szembeni versenyképességet.

A vidékfejlesztési tevékenységben a ma még nem létező, de a fenntartható fejlődést elősegítő **szabályozó rendszerek** kidolgozása a feladat. Az önkormányzatok munkájában a szakhatóságok szakmai munkájának megfelelő súlyú hatását és a társadalmi részvétel lehetőségét egyaránt biztosítani kell.

A fentiek markáns megfogalmazása tudná javítani a ROP tartalmának értékeit és az Észak-magyarországi Régióban a környezetvédelmi kérdések előtérbe helyezése mentén történő gondolkodási módot segítené, melynek szükségességét a régió biológiai és földrajzi változatossága, valamint az a tény igényli, hogy az ország társadalmi-gazdasági szempontból egyaránt legelmaradottabb területei a régióban terülnek el.
.....

Magyar Természetvédők Szövetsége (Kapitány Ákos szakértésével)

2.4. A régiók stratégiai Közép-Magyarország

Bár a regionális stratégia a régió **tudásbázis** szerepének erősítését célozza, azonban a K+F tevékenységek támogatása nem jelenik meg az intézkedések között. Célszerű lenne a K+F eredmények hasznosulását bevenni a támogatandó tevékenységek közé, különös tekintettel a környezetkímélőbb, a környezeti terhelést csökkentő technológiák elterjedésének elősegítésére.

„A régió fejlődésének kiváló alapját képezi a régióban **koncentrálódó** gazdasági, szellemi, infrastrukturális potenciál...” egyoldalú, mert ez a koncentráció egyrészt a régióbeli életminőséget is rontja, valamint az ország más részeiről von el erőforrásokat. Javasolt a régió gazdasági, szellemi és infrastrukturális potenciáljának fejlesztése során a mennyiségi szemléletről a minőségire való áttérés, az életminőség javításának elsődlegessége, és a koncentráció megszüntetésére irányuló tevékenységek támogatása.

A **települési életminőség** javítását tűzi ki célul a stratégia, hiányzik belőle a tömegközlekedés, a kerékpárúthálózat fejlesztése, a „barna” övezetek, illetve lepusztult belvárosi tömbök rehabilitációja, a szub-urbanizáció korlátozása (pl.: a városkörnyéki „zöldgyűrű” védelme), és a környezetvédelmi tudatformálás (hulladék megelőzés, szelektív hulladékgyűjtés, víztakarékosság, stb.). Javasolt mindezek egyértelmű bevétele a stratégiába.

(3.1.1.) Integrált területfejlesztési akciók a Közép-Magyarországi régióban

A kitűzött célok között javasolt megjeleníteni a következőket:

- Helyi közösségek fejlesztése
- A családnak, mint a társadalom tartópillérének, megerősítése
- Népegészségügy, egészségnevelés fejlesztése

A támogatható tevékenységek kiegészítésére, megváltoztatására az alábbi kiegészítések javasoltak:

Településközpontok funkcióbővítése

A régió kistérségi központjainak erősítése pozitív, de ki kell egészíteni a Budapestre vonatkozó, az itteni állapotokra kiható tevékenységekkel:

- „Barna” övezetek, belvárosi, lepusztult negyedek újálesztése
- Szub-urbanizáció elleni küzdelem (Bp. környéki „zöld-gyűrű” védelme, stb.)

Természeti környezet védelme, zöldterületek fejlesztése

- Hiányzik a tájékoztatás, tudatformálás szükségessége, pedig ez az a tényező, amin a természeti értékek védelme elsősorban alapulhat.

Helyi környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése

- Hiányzik a hulladékmegelőzés és a víztakarékosság elsődlegessége illetve támogatása a megfogalmazásból. Valamint a tudatformálás lenne itt is a változások legfontosabb eleme, támogatható célként kell megjelölni.
- A megújuló energiaforrások hasznosítását és az energiatakarékosság támogatása külön intézkedésként kellene megjelölni.
- Integrált közlekedési rendszerek kialakítása
- A helyi tömegközlekedésnek nem csak „vállalkozói-üzleti alapon történő működtetését” kell támogatni, hanem egyáltalán a tömegközlekedési rendszer fejlesztését.
- Támogatandó lenne továbbá a kerékpárúthálózat fejlesztése is.

Az új céloknak megfelelően javasolt az alábbi intézkedések felvétele:

- Helyi közösségek fejlesztése, a közösségeken belüli együttműködés erősítése.
- A család szerepének erősítését célzó tevékenységek támogatása, a gyermekvállalási kedv erősítése, az anyai szerep elismerése.
- Az egészségügyi infrastruktúra, és a népegészségügy fejlesztését célzó tevékenységek támogatása, különös tekintettel itt is a szemléletformálásra és nevelésre. A régióban, de az egész országban is a halandóság nagyon magas, és leginkább az életmód betegségek körében rosszak a statisztikák. Tehát a tudatformálásra ezen a területen kimondottan szükség lenne.

3.2.1. Gazdasági versenyképesség erősítése Közép-Magyarországon

Bár a régió stratégiája kiemelten kezeli a K+F tevékenységet, de itt hiányzik a K+F eredmények hasznosulásának támogatása. Kiegészítés: „különös tekintettel a környezeti erőforrásokat kímélő technológiákra” (ld. a stratégiánál).

A régió turisztikai potenciáljának fejlesztése

- Ki kell egészíteni a főváros környezetében a zöldterületek megőrzésével, fejlesztésével, a rekreáció lehetőségeinek biztosításával, a kerékpárutak fejlesztésével.

Közúthálózat sugaras szerkezetének oldása

- Ennél a pontnál, mivel a közlekedési beruházások a környezeti terhek jelentős növekedését okozzák, különösen fontos lenne a szigorú környezetvédelmi biztosítékok beépítése a támogatandó célok kitűzésekor (hatásvizsgálat, stb.).
- Ki kell egészíteni ezt az intézkedést a kombinált fuvarozás illetve a tömegközlekedés (régióink esetében elsősorban a vasúti ill. busz közlekedés) támogatásával.
- A környezeti terhek csökkentése érdekében támogatandó lenne a belvárosi övezetek forgalom előli védelme, lakóövezetekben a forgalomcsillapítástámogatás.

Dél-Alföld

Stratégiáról általában

- Bár a stratégia megemlíti a régió megújuló energiaforrásokbeli gazdagságát, de az intézkedések ezt nem tartalmazzák. Javasolt külön intézkedésbe foglalni a megújuló energiaforrások felhasználásának támogatását.
- Bár célként megfogalmazódik a népesség elvándorlásának csökkentése, de ezt az intézkedések alig próbálják meg kezelni. Javasolt támogatandó tevékenységként meghatározni:

A település életminőség javításán belül: a helyi közösségek fejlesztésének támogatását, a helyi tradíciók megőrzését, különös tekintettel a régióban jelentős számban élő kisebbségekre.

A gazdasági versenyképesség javításán belül: a helyi erőforrásokon alapuló gazdasági tevékenységek támogatását (különösen a falusi turizmus, hagyományos kismesterségek, megújuló energiaforrások, biogazdálkodás)

3.1.7. Fenntartható vízgazdálkodás

A cél fontos, de egyoldalú (az életminőségnek csak egy szelete), és hiányos (sok fontos elem kimaradt belőle): a vízvédelmi infrastruktúra fejlesztéseknél előtérbe kell helyezni a természetközeli vízviasszatartást a holtágak és a fokrendszer újjáélesztését.

A természetvédelmet általában támogatandó célnak kell megjelölni. A vízgazdálkodás fontos, de nem ragadható ki.

Az életminőség javításán belül nemcsak a vízgazdálkodás fontos, hanem a helyi közösségek megőrzése, a népegészségügy fejlesztése, egészségnevelés.

(3.2.7.) Dél-Alföldi régió versenyképességét növelő termelő infrastruktúra fejlesztése

A gazdasági versenyképesség növelésénél nemcsak az infrastrukturális fejlesztésekre kell helyezni a hangsúlyt (ld. fenti megjegyzés), ki kell még egészíteni az alábbiakkal:

A régióbeli K+F eredmények hasznosításának támogatása.

A térségi elérhetőség javításánál előtérbe kell helyezni a tömegközlekedést, azon belül a vasúti közlekedés fejlesztését, ami a régió belüli forgalomban, a vonalak kuszasága és csonkasága miatt gyenge.

Szükséges a természetközeli tájgazdálkodás, a jellegzetes alföldi tájkép megőrzésének támogatása (agro-környezetvédelem, a tanyarendszer modernizációval egybekötött megőrzése, stb.)

.....

Medgyasszay Péter, Független Ökológiai Központ

A program egyike a legjobban kimunkált anyagoknak. Elemzéseiben, célrendszerében és egyes régiók konkrét prioritásaiban előre mutatóan jelenik meg a fenntarthatóság gondolata.

Javasoljuk, hogy a több helyen megjelenő vállalkozás fejlesztési programokba kerüljön be a megújuló energiát hasznosító termékek gyártókapacitásának segítése, mivel az iparág a jelentős belföldi megújuló energiapotenciál miatt jelentős hazai piacra is számíthat, amellet, hogy az iparág jövőbe mutató és exportképes.

.....

ROP Regionális fórum

Joó Miklós – Magyar Madártani Egyesület, Nógrád

A fórumokra meghívottak többsége megérkezéséig nem olvasta az NFT-t, valamint az Internetes hozzáférési lehetőségekről sem tudott. Mindebből kifolyólag talán az utca emberétől sem várható el, hogy értse miről is beszélünk.

A benyújtott fejlesztési terv akkor szolgálja legjobban célját, ha azt a fenntarthatóság irányába tolódik el. Azonban említésre méltó az az ellentmondás, hogy az EU által támogatott fejlesztések már önmagukban megkérdőjelezzik a fenntarthatóságot vagy az ellen hatnak.

Probléma, hogy a régiók olyan politikai irányvonalak mentén lettek kialakítva, melyek figyelmen kívül hagyták az ökológiai térszerkezetet (pl. völgyek menti kommunikáció) és a történelmi kapcsolatokat, elvágva így a szerves, egységes fejlődés lehetőségének útját.

A jelenleg is nagy területi egyenlőtlenségek az egyenlőtlen és nem egyszer látványos fejlesztések eredményei. Az EU-s támogatásoknál éppenséggel ilyen rövidtávon látványos fejlesztésekre van lehetőség. Jó példák erre a multinacionális cégek melyek letelepedésükkel megbontják a városok és azok periferiájának egyensúlyát, sőt kapcsolatát. Értelmét veszti, hogy a periféria lakossága tovább termeljen a városnak, súlyosbítva ezzel az amúgy is munkanélküliséggel küzdő falvak helyzetét.

További ellentmondásosságot hordoznak magukban egyes környezetvédelmi intézkedések, amelyekkel egy bajt elhárítva 2-3 újat teremtenek. Ezek mögött üzleti érdekek húzódnak meg, hiszen például a hulladék egyik helyről a másikra szállítása jó üzlet lehet, ezért nem érdek a végleges elhelyezés. Nem érdek továbbá a hulladékminimalizálás sem, mert minél több van, annál többet lehet szállítani.

Említést érdemel még a mezőgazdaság kihasználatlansága és az ahhoz kapcsolódó alacsony feldolgozottság.

A turisztikai potenciál pozitív és a kihasználtság negatív mérlegű, ezzel együtt a jövőbeli fejlesztéseknél az óvatosság kell legyen a fő szempont.

Toldi Zoltán, Természetbarát Diákkör, Vásárosnamény

Magyarországot minden más EU országnál jobban sújtja a környező, nem EU tag országokból érkező környezetszennyezés. Nem csak a nagyobb katasztrófák, hanem a lakossági, mindennapi szennyezések jönnek le a folyókon. Romániában nincsenek hulladéklerakók, a folyók, patakok partjára hordják ki a szemetet, amit a folyók hozzánk szállítanak. Kérdés, hogy közös nemzetközi programok nélkül van-e értelme a hazai környezetvédelemnek, hisz a határokon túlról érkező szennyeződések újratermelik a problémákat.

.....

.....

Gondos Gábor, Végelet

Fontos figyelni az országunkban képződő és az azt elhagyó környezetszennyezések minimalizálására is. Magyarország példát mutathatna e téren a környező országok számára. A folyóvizek mellett a légkör által szállított káros anyagok hatása sem elhanyagolható és szintén nemzetközi problémát jelent, ez utóbbiban viszont nem hátrányosabb Magyarország helyzete.

.....

Vukovich Ferenc, Észak-magyarországi Környezetvédelmi Felügyelőség

Egyetértünk azzal, hogy a Nemzeti Fejlesztési Terv keretében megvalósuló fejlesztéseknek érdemben és számon kérhető módon kell segíteniük a területi kiegyenlítést, a Regionális Operatív Programnak pedig olyan szerkezetűnek és tartalmúnak kell lennie, amely segíti a régiók önállóságának erősödését. A regionális program nem fedi le egy-egy régió teljes fejlesztési szükségleteit, hanem olyan fejlesztésekre koncentrál, melyek végrehajtása elsősorban a régió területi sajátosságaihoz illeszkedve helyi érdekeket szolgál és a helyi, kistérségi szereplők részvételével valósul meg.

A helyzetelemzéssel foglalkozó fejezetben az Észak-Magyarországi Régióra vonatkozóan fontosnak tartjuk azt a megállapítást, hogy a jelentős barna és zöldmezős telephelykínálat ellenére - a kedvezőtlen gazdasági környezet és a fejletlen vállalkozói infrastruktúra miatt - a vállalkozási aktivitás alacsony, különösen kevés a gazdaság diverzifikációját elősegítő, innovatív közép- és nagyvállalkozás.

A Felügyelőség saját, szakmai, hatósági tapasztalatai is alátámasztják, hogy a régió környezeti problémái megegyeznek az országban általában tapasztaltakkal, a szennyvíztisztítás nem megfelelő arányával és a hulladékgazdálkodás nem megfelelő színvonalával, de jelentős a múltbeli ipari tevékenységekkel okozott, elsősorban talajszennyezés formájában jelentkező környezeti kár is.

A helyi életminőséget meghatározó infrastrukturális adottságok sajnos nagy területi különbségeket mutatnak az ország különböző régióiban. A szennyvízkibocsátás mértéke és az elszállított települési szilárd hulladék mennyisége többek között valóban az Észak-Magyarországi régiókban a legmagasabb.

Az egész ország területére vonatkozó SWOT elemzés, mint erősséget jeleníti meg a környezeti elemek állapota és a környezetvédelmi infrastruktúra fejlettsége vonatkozásában, hogy az ipari eredetű szennyezőanyag-kibocsátás csökkenő tendenciát mutat, azonban ez sajnos csak részben a környezetvédelmi célú fejlesztések következménye.

Figyelemre méltó, hogy gyengeségeink közé tartozik a környezeti szempontok nem kellő beépülése az egyes ágazati megfontolásokba. Ugyancsak figyelemre méltó gyengeség, hogy a hulladékgazdálkodás (különös tekintettel a szelektív hulladékgyűjtés és hulladékhasznosítás arányára) és a szennyvízelvezetés- és tisztítás színvonala elmaradott, a korábbi környezeti károk felszámolása lassan halad, veszélyeztetve felszín alatti vizeink minőségét. Jelentős figyelmet érdemel, hogy a közúti forgalomból eredő légszennyezettség növekszik, különösen a nagyvárosokban, valamint alacsony a megújuló energiaforrások hasznosítási aránya.

A veszélyek vonatkozásában kiemelt figyelmet érdemel, hogy az ivóvízellátás 95%-a felszín alatti vízből származik, melyek nagy része sérülékeny a felszíni eredetű szennyezésekkel szemben. Ugyancsak kiemelt figyelmet érdemel és a megfelelő, gyors, operatív nemzetközi együttműködés szükségességét támasztja alá az a tény, hogy a felszíni vizek 96 %-a

határainkon túlról érkezik, és ez magában hordozza hazai vizeink vízminőség romlásának, illetve havária helyzetek kialakulásának veszélyét.

A Regionális Operatív Program céljai vonatkozásában egyet értünk azzal, hogy szükséges a helyi életkörülményekben meglévő különbségek csökkentése. A rendezett településkép, a települési környezet megfelelő állapota, valamint a térség jobb elérhetősége a helyi lakosság életminősége mellett a tökevonzó képességet is pozitívan befolyásolja.

Az Észak-Magyarországra vonatkozó stratégiai elképzelések környezetvédelmi vonatkozásaival egyet értünk, nevezetesen azzal, hogy a régió lakossága számára a jó életminőség biztosításához javítani kell a régió környezeti állapotát, fejleszteni kell az infrastruktúrát, mérsékelni kell a régió belüli fejlettségi különbségeket. A régió változatos természeti és táji adottságokkal rendelkezik, azonban az ipari tevékenység rányomta bélyegét a környezet állapotára. A megfelelő életminőség további alappillére a szennyvízkezelés megoldása, a hulladékgazdálkodás színvonalának fejlesztése, és a szennyezett területek kármentesítése.

Fontosnak tartjuk környezetvédelmi szempontokat is figyelembe véve az M30 gyorsforgalmi út országhatárig történő kiépítését, valamint az M3 autópályára való rácsatlakozási lehetőségek fejlesztését.

Egyet értünk azokkal a stratégiai elképzelésekkel, hogy a szomszédos szlovák régiókkal való együttműködés keretében elsősorban a közös környezetvédelmi, közlekedési és gazdaságfejlesztési programok megvalósítására kell koncentrálni.

A prioritások vonatkozásában a települési életminőség javítása érdekében fontosnak tartjuk az Észak-Magyarországi régióban a régió belüli elérhetőségi viszonyok javítását. A környezeti infrastruktúra színvonalának fejlesztése keretében mindenekelőtt a hulladék gyűjtésével és hasznosításával kapcsolatos fejlesztések, továbbá a szennyvizek ártalommentes elhelyezését célzó beruházások támogatandók. A régióban sok helyen előforduló szennyezett iparterületek esetében kiemelten kell törekedni a környezeti károk felszámolására, melyhez szükséges az állami szerepvállalás növelése is.

Dél-alföldi Regionális Környezetvédelmi Civil Hálózat

Az operatív program több alapvető koncepcionális kérdést hibásan közelít meg, amely hibák elsődlegesen a program gazdaság-centrikus szemléletmódjából adódnak. Elméletben az operatív programoknak összhangban kell lenniük a Nemzeti Fejlesztési Tervvel, amelynek deklaráltan célja az életminőség javítása Magyarországon. A dolog magától adódik, öngyilkos az a politika, amely nem az állampolgárainak jólétét tűzi ki végső célul. Az életminőség pedig a lakosság számára az alábbi alapvető feltételek által meghatározott:

- környezeti állapot
- egészségi állapot
- kulturális entitás
- jövedelmi viszonyok.

A fenti felsorolásból látható, hogy az életminőségnek csupán egyik szegmensét képezi az anyagi jólét, vagyis az a profil, amely a gazdaság fejlesztése által jobbá tehető. E mellett azonban ott találjuk még a külső környezet minőségére vonatkozó, a belső környezet (vagyis az egészségi állapot) állapotát, illetőleg a kultúrkörnyezetet befolyásoló tényezőket. Ezek közül az első kettő ráadásul alapvető feltételekről szól, míg a kultúra és a gazdaság csupán az

első két feltétel megléte után élvezhető, vagyis értelmezhető. Ráadásul az utóbbinak a mindenképp elé sorolása erőteljesen lerontja az életminőség egyéb feltételeinek javítási esélyeit. Ahol a gazdasági szempontok elsődlegesek, ott nem kell sokáig ecsetelni, milyen eséllyel rúgnak labdába az egészségügy, a környezetvédelem vagy a kultúra.

Fentiek alapján javasoljuk úgy a környezetvédelmi és infrastruktúra-fejlesztési, mint a többi operatív programot ismételtén átgondolni, biztosan kellő érvényt sikerült-e szerezni az életminőség javításának. A programok nagy részénél az erőltetett forráscentrikusság, valamint a fenntartható fejlődés elvének *szándékos félreértelmezése* a kívánt javulásnak tökéletesen ellene hat.

Szemléletes példája ennek a szövegben előforduló „erőforrások fejlesztése” kifejezés, amely dilettáns módon az erőforrásokat tetszőlegesen nyújtható gumicsonttá varázsolja. Pedig az erőforrások nem a konditeremben teremnek, nem postán kapjuk őket és nem is cserépből nevelgetjük – a környezeti erőforrások, csakúgy mint a humán erőforrást jelentő emberi alapanyag adottak, és bizony erősen korlátosak is, vagyis tervezni csak ezen korlátok figyelembevételével szabad. A fenntartható fejlődés nem egyenlő a folyamatos gazdasági növekedéssel! A fenntartható fejlődés fogalmának mibenléte éppen abban áll, hogy a környezeti terhelések növelése nélkül (ettől válik fenntarthatóvá) kell elérnünk azt a bizonyos életminőség-javulást.

.....

A Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség infrastruktúra szakmai munkacsoportja

A régiók külső elérhetőségének gyorsforgalmi utakkal történő biztosításán kívül fontos a regionális úthálózat mellék- és bekötőútjainak fejlesztése is. E cél megjelenik az NFT stratégiájában (régió belüli elérhetőségi viszonyokat javító közúti infrastruktúra fejlesztése), valamint a KIOP Elérhetőség javítása prioritás második intézkedésében), azonban a legutóbbi KIOP verzió szerint ehhez az intézkedéshez nincsen forrás rendelve. A Dél-Dunántúli Régió helyzetelemzésében és programozási dokumentumaiban kulcsfontosságú területként lett megfogalmazva a régiós közlekedési hálózat fejlesztése. Ezt megerősítendő, mellékelten megküldjük a Dél-Dunántúli Régió kistérségi terveinek és a regionális ügynökséghez beérkezett projektjavaslatok táblázatos feldolgozását, amely mutatja, hogy a régió belső kohéziójának erősítéséhez feltétlenül szükséges a régiós úthálózat fejlesztése.

.....

Ambrus Enikő, Lazarus Természet- és Környezetvédő Egyesület, Debrecen

Nem egyértelmű az OP-ból, hogy mi a költsége az **árvízvédelemnek**, a Vásárhelyi-tervnek, és az árvízvédelmi fővédvonalaknak, valamint a kárelhárításnak és lehet-e ezeket a kohéziós alapból finanszírozni? Voltak-e erre vonatkozóan számítások? A kohéziós alapba kerülésükkel más dolgok is bekerülhetnének a környezetvédelmi és infrastrukturális OP-ba.

A Stratégiában szerepel a **hulladék** keletkezés megelőzésének elve, ugyanakkor az OP-ban nem találni erre vonatkozó intézkedést.

Az energia kérdését jóval rendszerszerűbben kellene megközelíteni. A környezetterhelésből kiindulva hulladékkeletkezés megelőzése hogyan valósítható meg, ha a technológiai oldalát tekintjük?

.....

Tóth János, Kolónia Önkormányzati Egyesület

A lakásprogram hiányos, nem megfelelő mélységben kidolgozott.

.....

Újságíró hölgy, a somogyfajsi fórumon

Ha a Balaton önálló régió lesz, akkor sok civil szervezetnek több régióban lesznek érdekeltségei, ezáltal nem válik pályázaskor saját versenytársává, illetve nem nehezíti-e meg ez a források kezelését?

.....

Egy hölgy a budapesti fórumról

Az egészségügy túlzottan intézmény centrikus, hiányzik belőle az emberi egészség általános egészségi állapot felmérése. A kórházi infrastruktúra felújítása mellett fontos lenne, hogy legyen egy képünk a társadalom **egészségügyi** állapotáról. A potenciális és tényleges egészségkárosítók felmérését szerepeltetni kell az NFT programjai között és talán a munkavédelem is ide tartozik. Mert hiába van meg a szabályozása, ha nincs mindig meg a pénzügyi keret, ami ezt támogatná. Az életminőséggel ez igencsak kapcsolódik.

.....

Közlekedési Klub

Hiányzik a helyi és regionális igények megjelenése az NFT-ben.

Probléma, hogy mindmáig nincs egységesen elfogadott területrendezési terv, ennek rendelkezéseit figyelembe kell venni az OP kidolgozásánál.

Repülőterekkel kapcsolatban: elérhetőségek javítása specifikus cél, alapvető annak biztosítása. Nem egyedül és kizárólag a repülőterek fejlesztésével érhető és érendő el. Ugyanakkor e cél elérését széles körűen biztosító közútfejlesztés még csak említésre sem kerül.

.....

Erdősi Ferenc, MTA RKK Pécs

Nem csak a korridorok menti élet és a korridorokon túli élet kettőssége probléma, hanem az is, hogy a korridorok mellé le fog rakódni mindaz az a mobil érték, ami munkaerőben, tőkében stb. ma még háttér területeken van, tehát ezek olyan elszívó hatást gyakorolnak, amelyek a területi különbségeket igenis nagymértékben növelni fogják.

A Nemzeti Fejlesztési Terv azon céljával, hogy Budapest centrikusságot csökkenteni kell erőteljes ellentmondásban van, hogy a középtávú és részben a hosszú távú vasúti és közúti útvonaltervek mind Budapest felé irányulnak. Magyarország infrastrukturális felépítése egy 19. századi francia városmodell képét idézi, ami nem egy makro modell. Ezt radikálisan át kellene alakítani, ahhoz, hogy egyenletes fejlődést tegyen lehetővé. A jelenlegi térbeosztás okozza a vidék elnéptelenedését, elhalását is, amit nem lehet egy külső populációból feltölteni. Ha a korridorok mentén fejlesztünk, akkor végképp konzerváljuk és erősítjük az egyenlőtlenséget. Nem csak kelet-nyugati szétszakadás tapasztalható Magyarországon, hanem észak-déli is.

Közlekedés A Fehér könyv folyamatosan arról beszél, hogy csak a környezetbarát vasutat és a hajózást fogja támogatni. Már a légi közlekedés is ellenjavalt, a közúti pedig szóba sem jöhet.